

Filosoferna

*Det västerländska tänkandet sedan
år 1900*

fri tanke

Inledning	15
Förspel: Det filosofiska arvet från 1800-talet.....	21
I Sensommar 1900–1914	29
1. Paris 1900	31
2. Tyska utsikter (Fischer, Zeller, Liebmann)	36
3. »Vad som är sanning i Berlin...« (Simmel, Dilthey, Paulsen).....	41
4. »... och Jena...« (Eucken, Frege).....	53
5. »... är bara dåligt skämt i Heidelberg« (Windelband, Rickert, Lask, Kroner, Bauch)	58
6. Marburgska strövtåg (Cohen, Natorp, Vorländer)	68
7. »De äro legio...« (Vaihinger)	74
8. Den store börjaren (Husserl)	76
9. Döden i Weimar (Nietzsche).....	84
10. En historiker, en teolog, en sociolog (Meinecke, Troeltsch, Weber).....	87
11. Filosofin i Tyskland och Österrike 1900–1914.....	93
12. Wienfilosofer (Mach, Boltzmann, Jodl)	99
13. Profetfenomenologi och »föremålsteori« (Brentano, Meinong)	102
14. Jordbävning (Freud).....	105
15. Glad apokalyps (Mauthner, Haecker, Kraus, Mayreder, Weininger, Broch).....	108
16. La belle époque (Léon, Andler, Boutroux).....	113
17. Tidens filosofi (Bergson, Péguy, Blondel).....	118
18. Våldets profet (Sorel).....	127
19. Två vetenskapsfilosofer (Poincaré, Duhem)	129
20. Sociologi och filosofi (Durkheim)	132
21. Fransk filosofi före första världskriget.....	133
22. Brittisk filosofi före första världskriget.....	135
23. »Drömmande spiror...«.....	136

24. Enslingen vid Merton College och andra filosofer från Oxford (Bradley, Schiller, Joachim, Bosanquet).....	138
25. Skotsk metafysik (Caird, Pringle-Pattison, Balfour, Haldane).....	145
26. Existensens natur (McTaggart).....	148
27. Anglo-idealismen och revolten mot den	150
28. Ny logik och filosofisk analys (Russell).....	152
29. Filosofin som ängslan om klarhet (Moore).....	159
30. Lärjungen (Wittgenstein).....	163
31. Från Storbritannien till USA	165
32. Pragmatismen (Peirce, James, Dewey).....	167
33. »Den nya realismen« (Perry).....	172
34. Filosofin i Amerika (Santayana).....	174
35. Spansk filosofi (Unamuno, Ortega)	175
36. Italiensk historism (Croce, Gentile)	178
37. Filosofin i Ryssland före revolutionen (Solovjov, Frank, Losskij, Sjestov, Berdjajev, Plechanov, Lenin)	183
38. Filosofin i de nordiska länderna vid 1900-talets början (Høffding, Norström, Larsson, Hägerström, Westermarck, Aall)	191
39. Sensommarens slut	198
II Höststormar 1914–1939	205
1. Filosofernas krig 1914–1918.....	207
2. Tysk-judisk messianism (Rosenzweig, Scholem, Buber).....	219
3. Mellan Messias och Marx (Benjamin, Bloch, Lukács)	222
4. »Den konservativa revolutionen« (Spengler, Jünger, Schmitt).....	231
5. Fenomenologi och kunskapssociologi (Scheler, Mannheim).....	243
6. I fenomenologins vändkrets (Stein, Conrad-Martius, Hartmann).....	247
7. Den gömde kungen kräver sitt rike (Heidegger).....	254
8. Filosofi och existens (Jaspers).....	263
9. Symbolernas kraft, myternas lockelse (Cassirer)	266
10. »De europeiska vetenskapernas kris« (Husserl).....	270
11. Frankfurtskolan (Horkheimer, Adorno, Marcuse)	273
12. Tysk filosofi från Weimarrepubliken till Tredje riket (Krieck, Baeumler, Huber).....	276
13. En österrikare vid fronten och efteråt (Wittgenstein).....	283
14. Wienkretsen (Schlick, Neurath, Carnap, Waismann)	290
15. »Den officiella oppositionen« (Popper).....	298

16. Filosofisk emigration från Tyskland och Österrike	302
17. Fransk filosofi mellan krigen (Alain, Benda, Nizan)	305
18. Den katolska falangen (Maritain, Gilson, Marcel, Mounier).....	310
19. Vetenskapsfilosofi och förnuftskritik (Brunschvicg, Meyerson, Lalande, Bachelard, Koyré)	317
20. Bladet vänds (Kojève)	324
21. Den brittiska scenen. Cambridgefilosofins senare fas (Russell, Moore, Broad, Ramsey, Stebbing, Wisdom, Wittgenstein).....	326
22. Metafysik och naturvetenskap (Whitehead, Alexander, Eddington) ..	340
23. »Minute philosophers« och andra (Cook Wilson, Prichard, Ross)	344
24. »The Idea of History« (Collingwood)	347
25. Dubbelt uppbrott (Ryle, Ayer)	351
26. »Den kritiska realismen« (Sellars, Lovejoy)	355
27. »Naturalismen« (Cohen, Nagel, Lewis)	358
28. Idealister (Hocking, Urban, Blanshard, Eliot)	360
29. Spanska konvulsioner (Ortega).....	365
30. Fascism och antifascism (Gentile, Croce)	368
31. Anteckningar i fängelset (Gramsci).....	371
32. I Gentiles kölvatten (Carlini, Spirito)	376
33. »Filosofisk ångare« och »rysk sanning« (Berdjajev).....	376
34. Den sovjetiska sanningen (Deborin, Bucharin)	381
35. Filosofin i Norden (Jørgensen, Bohr, Ross, Phalén, Petzäll, Kaila, Ruin, Næss).....	384
36. Mellankrigstidens filosofi	390
III Den frusna tiden 1939–1960.....	397
1. Den tyska katastrofen – tre sorters facit (Cassirer, Mann, Meinecke) ...	399
2. Den dunkle från Todtnauberg (Heidegger)	406
3. Land och hav (Schmitt)	410
4. Kosmos och historia (Löwith).....	413
5. Gnosticism och grön diktatur (Jonas).....	415
6. Sanning och hermeneutik (Gadamer)	415
7. Filosofisk antropologi (Plessner, Gehlen)	419
8. Gnosticism och modernitet (Voegelin)	421
9. Tillbaka till Frankfurt! (Horkheimer, Adorno)	424
10. Vichy.....	427
11. »Existentialisterna« (Sartre, de Beauvoir, Camus, Weil).....	429

12. Fenomenologi i Frankrike (Aron, Merleau-Ponty).....	435
13. Mandarinerna (Sartre, de Beauvoir, Merleau-Ponty, Camus, Aron)	439
14. Debatten om marxismen (Lefebvre, Garaudy, Hyppolite, Castoriades, Lefort, Goldmann).....	445
15. Existentialism och marxism (Sartre).....	448
16. »J'espère que non«	451
17. Flugan och flugglaset (Wittgenstein)	453
18. Den nya Oxfordfilosofins grundare (Ryle, Austin)	457
19. »Oxfordfilosofer« (Strawson, Hampshire, Hart, Toulmin, Dray, Winch)	462
20. Ord, ting och eldgafflar (Wittgenstein, Popper, Russell, Price, Grice, Urmson, Gellner).....	469
21. Två Oxfordfilosofier utanför murarna (Ayer, Berlin)	474
22. Tre tänkare från LSE (Popper, Hayek, Oakeshott).....	480
23. »Tyst kunskap« (Polanyi)	485
24. Från Europa till USA.....	487
25. Rannsakan av empirismens dogmer (Quine)	490
26. Induktionens nya gåtor (Goodman).....	493
27. Värdefilosofi och kunskapsteori (Stevenson, Chisholm, Gettier)	496
28. En fläkt från Cambridge (Black, Malcolm)	499
29. Kvinna i en mörk tid (Arendt)	501
30. Den näst bästa staten (Strauss)	505
31. Eros och civilisationen (Marcuse)	509
32. Spanska och italienska utvecklingstendenser (Marías, Zubiri, Zambrano, Abbagnano, Paci, Della Volpe)	511
33. Öst och väst – Sovjetunionen.....	518
34. Öst och väst – Östeuropa (Kotarbiński, Ajdukiewicz, Ingarden, Lukács, Bloch)	520
35. Nordisk nyorientering (Hartnack, Favrholt, Løgstrup, Marc-Wogau, Hedenius, Wedberg, von Wright, Næss, Ofstad)	526
36. Krigstid och efterkrigstid	531
IV Islossning 1960–1989	535
1. »Det kommunikativa förnuftet« (Habermas)	537
2. Transcendentalpragmatik och diskursetik (Apel)	543
3. »Positivismusstreit«	546

4. Kritisk teori i turbulens (Adorno, Marcuse).....	547
5. Från »kritisk teori« till »kapitallogik« (Wellmer, Schmidt, Krahl, Sohn-Rethel)	553
6. Modernitet och »kompensation« (Ritter, Marquard, Lübbe)	557
7. »Nutidens legitimitet« (Blumenberg)	561
8. Avsked (Jaspers, Heidegger)	564
9. Styvmorsviolen (Lévi-Strauss)	567
10. Att läsa Kapitalet (Althusser)	568
11. Strukturalister och poststrukturalister (Barthes, Lacan).....	574
12. Makt och sanning (Foucault).....	575
13. I Foucaults och Derridas närhet (Canguilhem, Deleuze, Bataille, Blanchot).....	582
14. Rösten och skriften (Derrida)	584
15. Det postmoderna tillståndet (Lyotard).....	587
16. Mannen som avskaffade verkligheten (Baudrillard).....	588
17. »Nya filosofer« och andra (Lévy, Glucksmann, Revel, Castoriadis, Lefort, Axelos)	592
18. Fenomenologi och religion (Lévinas, Ricœur)	600
19. Humanismens återkomst (Ferry, Renaut)	604
20. Fransk filosofi 1960–1989. En återblick	608
21. Scenskiftet i angloamerikansk filosofi 1960–1989.....	611
22. Två Grand Old Men (Quine, Goodman)	615
23. Möjliga världar, nödvändiga sanningar (Lewis, Stalnaker, Kripke)	619
24. Vinden och fisknätet (Putnam)	622
25. Kunskap, sanning och verklighet (Davidson, Dummett)	626
26. Talakter, »Artificiell Intelligens« och kinesiska rum (Searle).....	632
27. Den förlorade sonen (Rorty).....	635
28. Vetenskapsteoretiska revolutioner (Kuhn, Popper, Lakatos, Feyerabend)	638
29. Tre visa damer från Oxford (Anscombe, Murdoch, Foot).....	647
30. Oxfordmoralister (Hare, Williams).....	655
31. Kontraktsteorins förnyare (Rawls, Nozick)	659
32. »Gemenskaparna« (Sandel, Taylor, MacIntyre, Walzer)	665
33. Filosoferna och staden (Arendt, Strauss, Bloom).....	674
34. Från Marx till Nietzsche vid campus (Cohen, Jameson, Eagleton, Said, Butler, Merchant, White)	681
35. Engelskspråkig filosofi 1960–1989.....	686

36. Spansk och italiensk filosofi (Trías, Savater, Vattimo, Bobbio, Colletti).....	689
37. Filosofin i Östeuropa (Kolakowski, Schaff, Kosík, Heller, Marković, Havemann, Bahro).....	695
38. Nordisk filosofi (Zinkernagel, von Wright, Hintikka).....	707
39. Filosofin 1960–1989.....	712
V Värmbrytning? Filosofin sedan 1989.....	719
1. Vändningen i Tyskland.....	721
2. Filosofen och påven (Habermas, Ratzinger).....	722
3. Reifikation och erkännande (Honneth).....	726
4. Fransk antihumanism på återexport (Frank, Kittler).....	730
5. Analytisk filosofi i Tyskland (Tugendhat, Lorenzen, Stegmüller).....	733
6. Den nya humanismen i Frankrike (Ferry, Renaut).....	735
7. Moralister och iakttagare (Finkielkraut, Lipovetsky, Comte-Sponville, Onfray).....	738
8. »Den teologiska vändningen« (Derrida, Marion, Ricœur).....	743
9. Feminister (Kristeva, Cixous, Irigaray).....	747
10. Matematik och maoism (Badiou).....	750
11. Hastighetens filosofi (Virilio).....	753
12. Tre obehagliga rumänier (Ionesco, Eliade, Cioran).....	754
13. »Historiens slut« och »civilisationernas kamp« (Fukuyama, Huntington).....	756
14. Identitetspolitik, erkännande och den sekulära tidsåldern (Taylor) ..	763
15. Godhetens sårbarhet (Nussbaum).....	766
16. Filosofen på Dover Beach (Scruton).....	769
17. Naturlig godhet (Foot).....	773
18. Utsikten från ingenstans (Nagel).....	775
19. Kognitionsforskning och filosofisk psykologi (Fodor, McDowell, Parfit).....	777
20. Sokalaffären och andra uppgörelser (Sokal, Haack).....	784
21. Den angloamerikanska scenen.....	786
22. Spansk filosofi (Trías, Argullol, Anadòn, Marina, Castells).....	787
23. Italiensk filosofi (Agamben, Vitiello, Vattimo, Eco).....	790
24. Filosofin i Ryssland och Östeuropa (Mamardasjvili, Podorga, Dugin, Žižek).....	795
25. Nordisk filosofi.....	800
26. Efter 1989.....	801

VI Avslutning. Århundratets filosofi, filosofins århundrade 1900–2010.....	813
Efter Hegel	815
Kants återkomst.....	817
Vetenskapen som yrke.....	818
Två problemområden.....	820
Två berättelser	821
Wittgenstein och Heidegger.....	824
Filosofi som reflexion i traditionen från Platon.....	826
Efterord till <i>Filosoferna</i>	829
Noter och litteratur	835
Register.....	891

FILOSOFI ÄR INTE lära utan verksamhet. Så ansåg Ludwig Wittgenstein. Sant är åtminstone att filosofi är verksamhet. Genom det de säger och skriver handlar filosoferna. Deras ord är handlingar. De ingriper i en situation eller ett skeende. Hos de viktiga filosoferna kan man alltid urskilja en dagordning, mer eller mindre tydlig, mer eller mindre medveten, mer eller mindre välartikulerad men alltid förefintlig. Där finns ett syfte, en riktning, ett projekt. Filosofen intervenerar genom sin filosofi i en pågående debatt, utifrån ett läge som han eller hon vill förändra. Filosofin är alltid polemisk, diskuterande. Dess begrepp har en udd och en egg. Filosofen demarkerar, avgränsar sig mot vissa saker men inte mot andra. Här finns en tolkning av verkligheten i kamp med andra tolkningar av verkligheten. I filosofin handlar det om reglerna för debatten och för kunskapssökandet. Men reglerna styr trafiken. Den som bestämmer reglerna bestämmer till inte oväsentlig del diskursen.

Filosofernas liv och deras tankar är av dessa skäl inte så skilda åt som de själva ibland gärna vill göra gällande. En filosofisk dagordning är en personlig angelägenhet, bakom den klappar ett hjärta. Eller som Erik Gustaf Geijer väl uttryckt saken – all filosofi är »en bekännelse; emedan all lära är dunst, som ej tillika är en bekännelse«. Men denna insikt berör inte bara filosofens biografi. Den berör i lika hög grad innebörden av hans texter. Man har inte förstått en filosofisk text rätt om man inte förstått syftet, poängen, vart författaren vill komma. Tolkningen av texten måste inbegripa förståelsen av den handling eller det ingripande som texten utför. Att interpretera en filosofi innebär också att genomskåda dess mål och strategier. Någon motsättning mot en logisk-innehållslig tolkning finns inte i detta. Filosofens argument måste

förstås som drag i ett spel. För spelet finns regler. Att bryta mot logiken är för filosofen att förlora spelet. Men de olika dragen måste valideras också i förhållande till positionerna på spelbrädet och i förhållande till syftet. Vad som är vinst och förlust i ett sällskapsspel är vanligen väldefinierat. Filosofin är ännu mer spännande. Där ingår makten över reglerna i spelet självt. Bara filosofens dagordning avgör vad som är vinst och vad som är förlust (på samma sätt som i politik eller i en militär kampanj). Logiken existerar intakt. Men ingen filosofisk argumentering bestäms enbart av logiken. Den bestäms också av syftet, vart tänkaren vill hän. Begreppsbestämningar, distinktioner, införande av nya termer, tankeexperiment, tekniska grepp och manövrer är underordnade detta syfte, de ingår i spelet. Därav följer på intet vis att spelaren spelar falskt. God filosofi vill vinna, men inte fuska (dock kan filosofen ibland av motspelaren beskyllas för fusk).

Även om filosofernas agenda inte avgörs av logiken utövar den en press. Att undvika motsägelse är en målsättning, men inte den enda. Strävan att undvika konflikt mellan två positioner bottenar tvärtom ofta i filosofens vilja att hävda båda. Den enklaste metoden att tillfredsställa logikens krav – att offra den ena positionen – står då inte till buds utan mera invecklade strategier måste uppfinnas.

Hur räknar man poäng i det filosofiska spelet? Detta är till stor del beroende av situationen, den inomfilosofiska likaväl som den utomfilosofiska. Om en medeltida skolastikers resonemang kunde visas strida mot kyrkans lära var han förlorad. Något sådant måste han till varje pris undvika. Om en modern filosof kommer i konflikt med en vedertagen naturvetenskaplig teori vinkar nederlaget. Det gäller att manövrera undan. En marxistisk filosof vill undvika att motsäga Marx, en thomistisk filosof att motsäga den helige Thomas. Men reglerna är som sagt inte orubbliga. Ibland går filosofernas dagordning just ut på att förändra dessa regler och därmed göra nya argument och debatter möjliga. Vi kan inte förstå deras texter utan att förstå situationslogiken. Vi måste också förstå spelet mellan de olika dagordningar som kolliderar med varandra. Filosofi är dialog, argument och motargument, strid och polemik, hypoteser och vederläggningar.

Vill man förstå filosofi måste man göra det på ett mycket konkret sätt. Filosofiska teser och argument kan inte abstrakt lyftas ur sitt sammanhang. De blir begripliga bara med hjälp av en situationslogik. De talhandlingar som de utgör måste tolkas utifrån tiden och rummet och utifrån filosofens personliga dagordning. Så skall den moderna filosofin från år 1900 tolkas i denna bok. Det kommer att handla om en rekonstruktion av de konkreta historiska sammanhang, tidsliga och rumsliga, där filosoferandet utspelade sig och om de viljor till sanning och makt som där bröts mot varandra.

Det som kan sägas om individuella filosofer kan också ofta nog sägas om filosofiska »skolor« eller grupperingar. Också dessa utmärks ofta nog av en »dagordning«. Edmund Husserls elever ansträngde sig under mästarens uppmuntran att beta av en dagordning där olika företeelser underkastades en »fenomenologisk« analys. J.L. Austin försåg sina adepter med uppdrag att granska vokabulären kring omdiskuterade områden, till exempel olika typer av »redskap« eller olika former av ursäkter. Adolf Phalén gav sina doktorander i uppgift att undersöka olika klassiska filosofer för att där avslöja »dialektiska« begrepps rörelser. De mest framgångsrika filosofiska uppslagen var ofta de som också gav upphov till »forskningsprogram«. Det är inte orimligt att säga att 1900-talets två mest livskraftiga filosofiska »riktningar«, fenomenologin och den analytiska filosofin, var just de som hade störst förmåga att formulera en dagordning som under lång tid kunde sysselsätta generationer av filosofer.

Filosofer är människor, men människor med en vilja till ett tänkande som är giltigt, objektivt, opersonligt och evigt. Brytningen mellan denna vilja till objektivitet, intersubjektivitet och evighet och de subjektiva, personliga och tillfälliga omständigheter som betingar och begränsar denna vilja utgör filosofihistoriens brännpunkt. De klassiska texterna, begreppen och frågorna finner ständigt sin tillämpning och användning i nya tidssituationer.

Saken kan också uttryckas så här: en filosofisk dagordning uppstår genom ett möte mellan den filosofiska traditionen och en tidsituation. Det är traditionen och filosofins kanon som avgränsar vad som betraktas som »filosofi«. Detta är tydligt vad gäller det senaste dryga århundradet liksom tidigare.

Vi kan ta den moderna filosofins förhållande till Platon som illustrerande exempel. Bertrand Russell såg sig själv åtminstone tidvis som »platonist« inom den matematiska logiken. Edmund Husserls »väsensskådande« hade ett uppenbart drag av platonism. Paul Natorp skrev en bok om Platons idélära betraktad som föregångare till Marburgskolans. Martin Heidegger avslutade sitt berömda rektorstal i Freiburg 1933 med ett Platoncitrat. Hans-Georg Gadamer och Leo Strauss ägnade en stor del av sina forskningar åt Platon och i synnerhet Strauss ansåg sig arbeta i Platons efterföljd. Karl Popper och Gilbert Ryle skrev böcker om Platon. Iris Murdoch och Martha Nussbaum fann hos Platon utgångspunkter för sin egen moralfilosofi. Jacques Derrida skrev en av sina mest berömda uppsatser om Platon.

Listan kunde förlängas nästan i det oändliga och liknande listor kunde upprättas för det inflytande som utövats av Aristoteles, Augustinus, Descartes, Spinoza, Leibniz och så vidare. De som framträtt som »filosof« har varit väl skolade i den filosofiska traditionen. Tvärs genom alla motsättningar mellan olika skolor och riktningar har där existerat ett gemensamt arv i den klassiska filosofin. »Filosofin« som sådan har definierats mindre genom ett forskningsområde, även om åtskilliga försök har gjorts att avgränsa ett sådant område, än genom detta arv.

Samtidigt har förhållandet till den filosofiska traditionen under det senaste århundradet varit mer vanskligt än någonsin. Filosofin som väg till visdom, filosofin som kunskapsform har varit föremål för filosofisk självreflexion sedan Platon. Men under 1800-talet inträffar en kris som har sitt ursprung i de positiva vetenskapernas allt starkare ställning. Hur kunde filosofin vid sidan av naturvetenskaperna och de empiriskt inriktade vetenskaperna om människan göra anspråk på att tillföra ytterligare kunskap? Borde man inte göra upp en gång för alla med den traditionella metafysikens kunskapsanspråk? Frågorna ärvdes av 1900-talets filosofer. Max Weber ifrågasatte möjligheten av teleologisk kunskap om de yttersta målen i Platons mening. Wienkretsens logiska empirism hänvisade till de empiriska vetenskaperna som enda källan till kunskap om verkligheten. Heidegger genomförde sin »destruktion« av den filosofiska traditionen. Derrida och andra följde upp med en »de-

konstruktion«. Willard Van Orman Quine och Richard Rorty tycktes från skilda utgångspunkter ställa sig lika skeptiska till tanken på en särskild filosofisk kunskap.

Till en del avspeglade denna skepsis ett under moderniteten rubbat förhållande till traditionen överhuvud. Den »historismens kris« som var på tapeten redan under 1800-talets sista årtionden har inte övervunnits utan bara gestaltats i nya former. Vilken relevans har mänsklighetens förmoderna förflutna, dess religion, dess litteratur och konst, dess filosofi, för den moderna västerlänningen? Lever inte den moderna människan i en ny värld där de förmoderna problemställningarna är föråldrade och snarast bör förpassas till historiens skräpkammare? Hör inte Platon och Spinoza liksom Homeros och Dante, Paulus och Luther, Caesar och Napoleon hemma i kuriosakabinettet, rekvisita i underhållningsindustrin men utan egentlig aktuell betydelse? Å andra sidan – har inte också moderniteten haft sina kriser? Är dess förutsättningar och ideal verkligen så självklara att de kan undvara filosofisk reflexion? Kan inte moderniteten som sådan ställas inför den domstol som den klassiska filosofiska traditionen ger tillgång till?

Det senaste dryga århundradets politiska och sociala historia har i själva verket givit många exempel på modernitetens konvulsioner. Den liberala västerländska moderniteten har utmanats genom två världskrig, genom kommunism, fascism och national-socialism, genom kolonial och postkolonial erfarenhet.

Hur filosofernas dagordningar i varje skede sett ut i detta århundrades drama har i stor utsträckning bestämts av tidshändelserna, av tidssituationen liksom av den rumsliga kontexten. Att filosofera i Tyskland 1900, 1918, 1933 eller 1949 har varit alldeles olika saker. Att filosofera i Ryssland 1910 eller 1950 eller 1999 har inneburit vitt skilda ting. Motsvarande kan sägas om den intellektuella situationen i låt oss säga Frankrike, Storbritannien, USA och de nordiska länderna, även om omvälvningarna där inte varit fullt ut lika dramatiska. Det sagda kan relateras också till den filosofiska traditionen. Platon betydde något annat för Natorp 1902 än för Heidegger 1933 eller för Gadamer 1960. Det Heidegger ville åstadkomma med hjälp av Aristoteles 1922 var något annat än det Eric Voegelin syftade till 1957, Alasdair MacIntyre 1984, Martha

Nussbaum 1986 eller det Axel Hägerström försökt visa i gradualavhandlingen 1893. Den klassiska filosofins receptions- och verkningshistoria avspeglar tidsutvecklingen, tidsutvecklingen tolkas av filosoferna i den klassiska traditionens ljus, varvid legitimiteten hos en sådan tolkning samtidigt ständigt är ifrågasatt. I varje skede ställs frågorna till traditionen på ett nytt sätt.

Varje tid konceptualiserar verkligheten på sitt eget vis, detta var något som redan Hegel gjorde till tema för sin filosofi. Varje ny tidsålder innebär en rekonceptualisering. Nya begrepp tillkommer, gamla nytolkas eller försvinner. Filosofin handlar om de yttersta eller mest abstrakta grunderna för denna konceptualisering och rekonceptualisering. Den handlar om begreppsliggörandets strategier, konflikter, framgångar och misslyckanden. De tongivande filosoferna blir de som lyckas sätta sina begrepp på verkligheten. Det sker i seminarierum och facktidsskrifter, men också i en mer utåtvänd och offentlig debatt. Dess utgång får betydelse för hur en tid uppfattar sig själv. Striden om de ledande begreppen blir en del av periodens självdefinition.

Denna bok handlar om filosofernas intervention i det senaste dryga århundradets skeende. Eller omvänt om detta skeendes sätt att förvandla filosoferna och filosofin.

Det filosofiska arvet från 1800-talet – kampen om moderniteten

I SIN SJÄLVBIOGRAFI gav en av 1800-talets främsta filosofer, John Stuart Mill, en berömd skildring av sin uppväxt och tidiga intellektuella utveckling. Fadern, James Mill, var en nära lärjunge till Jeremy Bentham, den moderna utilitarismens skapare. John Stuart hade fostrats i den filosofiska radikalismens anda till tron på vetenskapen, förnuftet, framstegen, de sociala reformerna, »största möjliga lycka åt största möjliga antal«. Han hade blivit ett underverk av kunskaper och skarp intelligens. Ändå inträdde en kris i hans andliga historia. Hösten 1826, då han var endast tjugo år gammal, greps Mill av en djup depression. Han råkade in i ett tillstånd av avtrubning när alla sysselsättningar som tidigare intresserat honom föreföll fadda och likgiltiga:

I denna sinnesförfattning föll det mig in att direkt till mig själv ställa frågan: »Anta att alla dina mål i livet blev förverkligade, att alla de förändringar i samhällsinrättningar och människors åskådning som du ser fram emot skulle kunna helt genomföras i detta ögonblick: skulle detta skänka dig stor glädje och lycka?« Och en klar röst ur djupet av mitt medvetande, som inte lät sig tystas, svarade tydligt och klart: »Nej!« Då förlorade jag modet: hela den grundval på vilken mitt liv var uppbyggt rasade samman.

Om inte ens en seger för alla de moderna framstegsmännens ideal skulle kunnat ge Mill lycka – var skulle han då finna den? I fortsättningen av självbiografien berättar författaren om hur den romantiska poesin, framför allt Wordsworth, bidrar till att skänka honom kärlek till naturen för dess egen skull liksom överhuvud en ny känslighet för skönhetsintryck. Musikens och poesins värld